

دانشکده علوم انسانی

گروه علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی

عنوان پژوهش:

بررسی رابطه رویکردهای تدریس اساتید با رویکردهای یادگیری و عملکرد

تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد علوم انسانی، ادبیات و فنی - مهندسی

دانشگاه یزد در سال تحصیلی ۹۱-۹۰.

استاد راهنما:

دکتر حمید سپهر

استاد مشاور:

دکتر مرتضی امیدیان

دانشجو:

افسانه برهانی زرنندی

خرداد ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سپاس خداوند متعال را که توفیق نصیب اینجانب نمود و من را
توان بخشید تا بر این امر فائق آیم و این پایان نامه را به پایان رسانم.
و با تقدیر و تشکر از استاد راهنمای گرامی‌ام، جناب آقای دکتر حمید سپهر
که فراتر از وظیفه با صبر و حوصله بسیار مرا در مسیر این رساله هدایت فرمودند و
همچنین، استاد مشاورم، جناب آقای دکتر مرتضی امیدیان که در این راه از هرگونه
همکاری دریغ ننموده‌اند.

از تمام اساتید محترم دانشگاه یزد و دانشجویان دختر و پسر کارشناسی ارشد
دانشگاه یزد که در این امر مرا یاری نمودند نیز تشکر و سپاسگزاری می‌کنم.

تقدیم به مادرم،

دریای بیکران فداکاری و عشق

که وجودم برایش همه رنج بود

و وجودش برایم همه مهر

و تقدیم به دختر، پسر، داماد، عروس و نوه‌هایم که عزیزتر از جانم هستند.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه میان، رویکردهای تدریس اساتید با رویکردهای یادگیری و عملکرد تحصیلی در دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده‌های ادبیات، علوم انسانی و فنی مهندسی دانشگاه یزد در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد ترم دوم ورودی ۱۳۹۰ می‌باشند که به صورت تمام‌شماری حدود ۴۳۸ نفر (۲۳۱ نفر پسر و ۲۰۷ نفر دختر) مورد بررسی قرار گرفتند. همچنین حدود ۱۳۷ نفر از اساتید سه دانشکده ادبیات، علوم انسانی و فنی مهندسی که با دانشجویان کارشناسی ارشد ترم دوم ورودی ۱۳۹۰ تدریس داشتند، نیز مورد بررسی قرار گرفتند. از پرسشنامه رویکردهای مطالعه و یادگیری فرم کوتاه (ASSIST) جهت ارزیابی رویکردهای یادگیری دانشجویان و پرسشنامه رویکردهای تدریس اساتید (ATI) برای ارزیابی رویکردهای تدریس اساتید و معدل دانشجویان به عنوان عملکرد تحصیلی استفاده گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات از ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس یک‌راهه، رگرسیون چندگانه، آزمون t برای دو نمونه مستقل و t زوجی استفاده شد. نتایج نشان داد که اساتید محترم دانشگاه یزد بیشتر از رویکرد تدریس استادمحور استفاده می‌نمایند و تفاوتی بین رویکردهای تدریس اساتید در دانشکده‌های مورد بررسی وجود ندارد. در همین راستا نیز مشخص شد که، بین رویکرد تدریس استادمحور و رویکرد راهبردی به یادگیری همبستگی منفی و معنی‌داری ($r = -0/19$ ، $p < 0/05$) و بین رویکرد تدریس استاد محور و رویکرد عمیق به یادگیری نیز همبستگی منفی و معنی‌داری ($r = -0/176$ ، $p < 0/05$) وجود دارد. نتایج آزمون همبستگی نشان داد که، بین عملکرد تحصیلی (معدل) دانشجویان با رویکرد دانشجومحور اساتید همبستگی مثبت و معنی‌دار ($r = 0/238$ و $p < 0/01$) وجود دارد. علاوه بر این مشخص شد، بیشترین رویکرد یادگیری در میان دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه یزد به ترتیب رویکرد راهبردی، عمیق و سطحی است. در ضمن بین دانشجویان دختر و پسر تفاوتی در استفاده از رویکردهای یادگیری وجود ندارد. همچنین، نتایج نشان داد که بین عملکرد تحصیلی و رویکرد عمیق یادگیری همبستگی مثبت ($r = 0/17$ ، $p < 0/01$) و با رویکرد راهبردی به یادگیری نیز همبستگی مثبت ($r = 0/11$ ، $p < 0/05$) ولی بین رویکرد سطحی به یادگیری و عملکرد تحصیلی همبستگی منفی و معناداری ($r = -0/19$ ، $p < 0/01$) وجود داشته است. همچنین متغیرهای رویکرد دانشجویان کارشناسی ارشد اساتید و رویکردهای یادگیری عمیق و سطحی در پیش‌بینی متغیر ملاک (عملکرد تحصیلی) نیز مؤثر هستند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که زمینه‌های لازم جهت استفاده اساتید از رویکرد دانشجومحور همچون آگاه‌سازی، کارگاه‌های آموزشی و ... فراهم گردد.

کلید واژه: رویکردهای تدریس، رویکردهای یادگیری، عملکرد تحصیلی، استادمحور، دانشجومحور

فهرست مطالب

فصل اول: طرح کلی پژوهش

- ۱-۱- کلیات تحقیق ۱
- ۲-۱- مقدمه ۲
- ۳-۱- بیان مسئله ۴
- ۴-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش ۹
- ۵-۱- متغیرهای اساسی پژوهش ۱۲
- ۶-۱- اهداف پژوهش ۱۲
- ۱-۵-۱- هدف کلی ۱۲
- ۱-۵-۲- اهداف جزئی ۱۲
- ۷-۱- سؤالات پژوهشی ۱۳
- ۸-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها ۱۴

فصل دوم: پیشینه پژوهش

- ۱-۲- پیشینه نظری پژوهش ۱۸
- ۱-۱-۲- تدریس و اهمیت مطالعه آن ۱۸
- ۲-۱-۱-۲- نظریه‌های تدریس در آموزش عالی ۲۰
- ۳-۱-۱-۲- ویژگی‌های استاد خوب در آموزش عالی ۲۲
- ۲-۱-۲- رویکردهای تدریس ۲۴
- ۲-۲-۱-۲- تاریخچه رویکردهای تدریس ۲۶
- ۲-۲-۱-۲- انواع رویکردهای تدریس و ویژگی‌های آن ۲۹
- ۳-۲-۱-۲- تفاوت رویکرد استادمحور و رویکرد دانشجومحور ۳۱
- ۳-۱-۲- یادگیری و اهمیت مطالعه آن ۳۳
- ۴-۱-۲- رویکردهای یادگیری ۳۶

- ۳۸ ..... ۲-۱-۴-۱- تاریخچه رویکردهای یادگیری
- ۴۱ ..... ۲-۱-۴-۲- انواع رویکردهای یادگیری و ویژگی‌های آن
- ۴۶ ..... ۲-۱-۵- تفاوت رویکردهای یادگیری با سبک‌های یادگیری
- ۴۷ ..... ۲-۱-۶- عوامل تأثیرگذار بر رویکردهای یادگیری
- ۴۹ ..... ۲-۱-۷- رویکردهای تدریس و رویکردهای یادگیری
- ۵۲ ..... ۲-۱-۸- عملکرد تحصیلی
- ۵۳ ..... ۲-۱-۸-۱- روش‌های ارزشیابی عملکرد یادگیری
- ۵۵ ..... ۲-۱-۹- رویکردهای تدریس، رویکردهای یادگیری و عملکرد تحصیلی
- ۵۸ ..... ۲-۲- پیشینه تجربی پژوهش
- ۵۸ ..... ۲-۲-۱- تحقیقات انجام شده در خارج از کشور
- ۶۶ ..... ۲-۲-۲- تحقیقات انجام شده در داخل کشور

فصل سوم : روش پژوهش

- ۷۵ ..... ۳-۱- روش تحقیق
- ۷۵ ..... ۳-۲- جامعه آماری
- ۷۶ ..... ۳-۳- ابزارهای پژوهش
- ۷۶ ..... ۳-۳-۱- پرسشنامه رویکردهای یادگیری
- ۷۹ ..... ۳-۳-۲- پرسشنامه رویکردهای تدریس (ATI)
- ۸۰ ..... ۳-۴- روش اجرای پژوهش
- ۸۱ ..... ۳-۵- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم : یافته‌های پژوهش

- ۸۴ ..... ۴-۱- یافته‌های توصیفی
- ۹۳ ..... ۴-۲- نتایج مربوط به سؤالات پژوهشی

فصل پنجم : بحث و نتیجه‌گیری

- ۱۱۲ ..... ۵-۱- بحث در مورد وضعیت رویکردهای تدریس و یادگیری

۱۱۶ ..... ۲-۵- بحث در مورد رابطه متغیرهای پژوهش با یکدیگر

۱۲۷ ..... ۳-۵- بحث و تحلیل عمومی یافته‌ها

۱۳۰ ..... ۲-۵- پیشنهادات

۱۳۰ ..... ۱-۲-۵- پیشنهادات اجرایی

۱۳۱ ..... ۲-۲-۵- پیشنهادات پژوهشی

۱۳۲ ..... ۳-۵- محدودیت‌های پژوهش

منابع

۱۳۳ ..... منابع فارسی

۱۴۵ ..... منابع انگلیسی

پیوستها

۱۵۷ ..... پرسشنامه رویکردهای تدریس

۱۵۸ ..... پرسشنامه رویکردهای مطالعه و یادگیری

فهرست جداول

- جدول (۱-۲) تمایز بین رویکرد دانشجومحور و استادمحور ۳۳
- جدول (۲-۲) مشخصه عناصر و زیر مقیاس‌های رویکردهای یادگیری (ASSIST) ۴۱
- جدول (۱-۳) همبستگی بین رویکردهای یادگیری فرم کوتاه و بلند ۷۸
- جدول (۲-۳) ماتریس همبستگی عوامل با سؤالات ۷۹
- جدول (۱-۴) فراوانی و درصد دانشجویان بر اساس جنسیت ۸۴
- جدول (۲-۴) فراوانی و درصد دانشجویان سه دانشکده مورد بررسی ۸۵
- جدول (۳-۴) میانگین و انحراف معیار معدل کل دانشجویان کارشناسی ارشد ۸۵
- جدول (۴-۴) میانگین و انحراف معیار معدل به تفکیک جنسیت ۸۶
- جدول شماره (۵-۴) میانگین و انحراف معیار معدل دانشجویان به تفکیک دانشکده ۸۷
- جدول شماره (۶-۴) میانگین و انحراف معیار رویکردهای یادگیری دانشجویان ۸۷
- جدول شماره (۷-۴) میانگین و انحراف معیار رویکردهای یادگیری به تفکیک جنسیت ۸۸
- جدول شماره (۸-۴) میانگین و انحراف معیار رویکردهای یادگیری به تفکیک دانشکده ۹۰
- جدول شماره (۹-۴) میانگین و انحراف معیار رویکردهای تدریس اساتید ۹۱
- جدول شماره (۱۰-۴) میانگین و انحراف معیار رویکردهای تدریس به تفکیک دانشکده ۹۲
- جدول (۱۱-۴) شاخص‌های توصیفی مربوط رویکردهای تدریس اساتید ۹۳
- جدول (۱۲-۴) آزمون t زوجی برای مقایسه میانگین رویکردهای تدریس بین گروه‌های مورد مقایسه ۹۳
- جدول (۱۳-۴) شاخص‌های توصیفی مربوط به رویکردهای تدریس اساتید در دانشکده‌های مورد بررسی ۹۴
- جدول (۱۴-۴) آزمون t زوجی برای مقایسه میانگین رویکردهای تدریس در دانشکده ادبیات ۹۴
- جدول (۱۵-۴) آزمون t زوجی برای مقایسه میانگین رویکردهای تدریس در دانشکده علوم انسانی ۹۴
- جدول (۱۶-۴) آزمون t زوجی برای مقایسه میانگین رویکردهای تدریس در دانشکده فنی مهندسی ۹۵

- جدول شماره (۴-۱۷) میانگین و انحراف معیار رویکردهای تدریس در دانشکده‌های مورد بررسی ۹۵
- جدول (۴-۱۸) نتایج تحلیل واریانس یکراهه برای رویکردهای تدریس در بین دانشکده‌های مورد بررسی ۹۶
- جدول (۴-۱۹) میانگین و انحراف معیار رویکردهای یادگیری در کل پژوهش ۹۶
- جدول (۴-۲۰) نتایج تحلیل واریانس یکراهه برای رویکردهای یادگیری در کل پژوهش ۹۷
- جدول (۴-۲۱) آزمون LSD برای مشخص شدن جهت تفاوت سه رویکرد یادگیری در کل پژوهش ۹۷
- جدول (۴-۲۲) شاخص‌های توصیفی مربوط به رویکردهای یادگیری در دانشکده‌های مورد بررسی ۹۸
- جدول (۴-۲۳) نتایج تحلیل واریانس یکراهه رویکردهای یادگیری در بین دانشکده‌های مورد بررسی ۹۸
- جدول (۴-۲۴) آزمون LSD برای تعیین رابطه معناداری رویکرد عمیق یادگیری در دانشکده‌ها ۹۹
- جدول (۴-۲۵) آزمون LSD برای تعیین رابطه معناداری رویکرد سطحی یادگیری در دانشکده‌ها ۱۰۰
- جدول (۴-۲۶) شاخص‌های توصیفی مربوط به رویکردهای یادگیری در بین دانشجویان دختر و پسر ۱۰۱
- جدول (۴-۲۷) آزمون t برای مقایسه میانگین نمونه‌های مستقل رویکردهای یادگیری بین گروه‌ها ۱۰۲
- جدول (۴-۲۸) نتایج ضریب همبستگی بین رویکرد تدریس اساتید و رویکردهای یادگیری دانشجویان ۱۰۳
- جدول (۴-۲۹) نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین رویکرد تدریس اساتید و معدل ۱۰۴
- جدول (۴-۳۰) همبستگی میان رویکردهای تدریس و عملکرد تحصیلی در دانشکده‌های مختلف ۱۰۵
- جدول (۴-۳۱) نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین رویکردهای یادگیری دانشجویان و معدل ۱۰۶
- جدول (۴-۳۲) همبستگی میان رویکردهای یادگیری و عملکرد تحصیلی در دانشکده‌های مختلف ۱۰۶
- جدول (۴-۳۳) مراحل ورود متغیرهای پژوهش در مدل رگرسیون ۱۰۸
- جدول (۴-۳۴) نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای پیش‌بین ۱۰۸
- جدول (۴-۳۵) نتایج رگرسیون رویکرد دانشجو محور اساتید و رویکردهای سطحی و عمیق بر معدل ۱۰۸

فهرست نمودارها

- نمودار (۱-۴) نمودار ستونی جنسیت دانشجویان ۸۴
- نمودار (۲-۴) نمودار ستونی سه دانشکده شرکت کننده در پژوهش ۸۵
- نمودار (۳-۴) نمودار هیستوگرام معدل کل دانشجویان ۸۶
- نمودار (۴-۴) نمودار هیستوگرام معدل دانشجویان به تفکیک جنسیت ۸۶
- نمودار (۵-۴) نمودار هیستوگرام معدل دانشجویان به تفکیک دانشکده ۸۷
- نمودار (۶-۴) نمودار هیستوگرام رویکردهای یادگیری ۸۸
- نمودار (۷-۴) نمودار هیستوگرام رویکردهای یادگیری به تفکیک جنسیت ۸۹
- نمودار (۸-۴) نمودار هیستوگرام رویکردهای یادگیری به تفکیک دانشکده ۹۱
- نمودار (۹-۴) نمودار هیستوگرام رویکردهای تدریس ۹۱
- نمودار (۱۰-۴) نمودار هیستوگرام رویکردهای تدریس به تفکیک دانشکدها ۹۲

فهرست شکل‌ها

شکل شماره (۱-۱) مبنای الگوی ۳p بیگز ۴

شکل شماره (۱-۲) عوامل تأثیرگذار بر رویکردهای یادگیری ۴۸

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

تعلیم و تربیت در دنیای امروز مفهومی متفاوت با گذشته دارد. تحول علم و فناوری ضرورت تحول در فرآیند فعالیت‌های آموزشی را انکارناپذیر ساخته است. هرگز نمی‌توان با طرز تلقی گذشته و سوگیری‌های کهنه به دانش‌آموزان و تربیت آنها نگریست. نظام‌های آموزشی امروزی باید نیروهایی را تربیت کنند که در درک دنیای پیچیده موجود، توانمند و در مدیریت و رهبری آن خلاق و مبتکر باشند و منطقی رفتار کنند (شعبانی، ۱۳۸۵: ۱).

آموزش عالی به عنوان بالاترین سطح آموزشی در هر جامعه‌ای از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا نقش اساسی در رشد و توسعه جامعه در ابعاد مختلف فناوری، علمی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دارد. از این رو، دانشگاه‌ها نقش بسیار حساسی در سرنوشت هر کشوری دارند و در درون دانشگاه استاد و دانشجو به عنوان دو رکن اساسی نظام آموزشی عالی در بسیاری از فرایندها و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی تنظیم‌کننده و شکل‌دهنده هستند، و نقش کلیدی در توسعه و رشد کیفیت در آموزش عالی دارند. آموزش‌های دانشگاهی بالاترین سطح آموزشی هر کشور محسوب می‌شوند که به موازات کمی می‌بایست در جهت ارتقای توسعه کیفی گام‌های اساسی بردارند. همچنین اعضای هیأت علمی نیز بزرگترین نقش را در بهبود کیفیت آموزش‌های عالی ایفا می‌کنند (صباغیان، ۱۳۸۳).

مطالعه عملکرد تحصیلی همواره مورد توجه متخصصان آموزش عالی بوده است. در این راستا مدل‌های مختلفی پیشنهاد شده است که یکی از کامل‌ترین آنها مدل انتویستل^۱ (۲۰۰۰؛ به نقل از اسکندری و صالحی، ۱۳۸۷) می‌باشد.

بر اساس مدل او سه گروه بر عملکرد تحصیلی تأثیر دارند که عبارتند از:

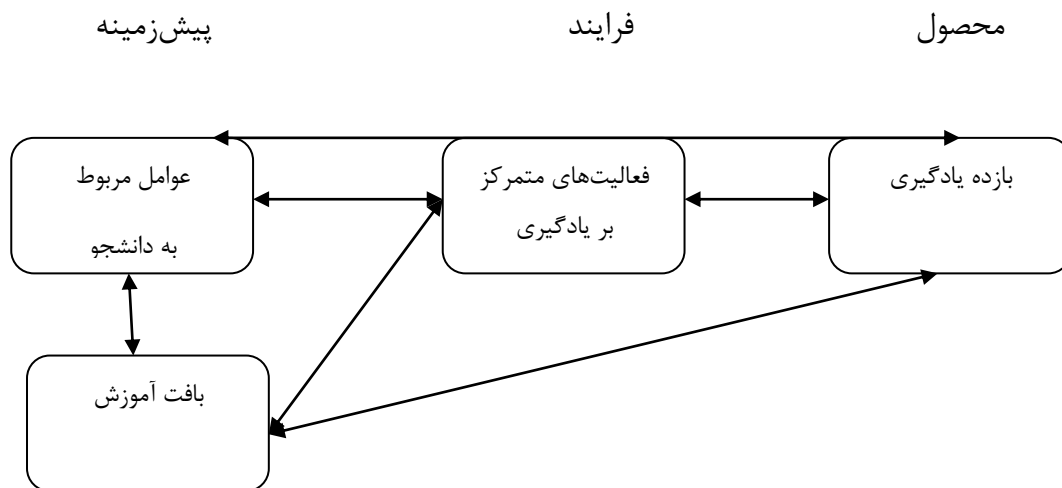
^۱. Entwistel

- ۱- خصوصیات دانشجویان (دانش و تجربه‌ی قبلی، ویژگی‌های ذهنی، سبک‌های یادگیری، خصوصیات شخصی، نگرش و علاقه به درس و رشته و رویکردهای یادگیری)
- ۲- خصوصیات تدریس (دانش و تجربه‌ی مدرس، اشتیاق و علاقه استاد به موضوع و تدریس، رویکردهای تدریس و درک کردن دانشجویان از سوی مدرس).
- ۳- خصوصیات محیط تدریس (اهداف و ساختار درس، مواد و منابع درسی، نحوه ارزشیابی، حجم تکالیف درسی، میزان آزادی و حق انتخاب دانشجویان و میزان حمایت گروه آموزشی از دانشجویان). گروه آموزشی از دانشجویان).

در همین راستا بیگز^۱ (۱۹۹۳؛ به نقل از یمینی و همکاران، ۱۳۸۷) معتقد است که یادگیری افراد تحت تأثیر اکوسیستم پیچیده‌ای است که متشکل از مؤلفه‌های موقعیت یادگیری و توانایی‌های متفاوت و بالقوه یادگیرنده می‌باشد. سه مؤلفه پیش‌زمینه‌ها،^۲ فرایندها^۳ و پیامدها^۴، مبنای الگوی ۳ p^۵ بیگز (۱۹۹۳؛ به نقل از بیگز، ۲۰۰۴) را تشکیل داده است، که برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی مؤثر می‌باشد. بر اساس این الگو در فرآیند یادگیری دانشجویان متغیرهای پیش‌زمینه‌ای (عامل مربوط به فراگیر) و بافتار آموزش (محیط یادگیری و رویکردهای آموزشی)، متغیرهای فرآیندی (فعالیت‌های متمرکز بر یادگیری) و متغیرهای محصول (پیامدهای یادگیری) هستند این متغیرها در تعامل درونی با یکدیگر کاملاً مرتبط می‌باشند. چنانچه، متغیرهای فرآیندی متأثر از متغیرهای پیش‌زمینه‌ای و پیامدهای یادگیری حاصل تعامل میان متغیرهای پیش‌زمینه‌ای و فرآیندی هستند. بنابراین بر اساس این الگوی نظری، واضح است که عوامل فردی و محیطی بر بازده و پیامد یادگیری فراگیران تأثیر گذار می‌باشد.

---

1 . Biggs
 2 . presage
 3 . process
 4 . product .
 5 . presage, process, product

شکل شماره (۱-۱) مبنای الگوی ۳p بیگز

پژوهش حاضر ساختار مشابهی از این الگو را مورد توجه قرار می‌دهد، به طوری که رابطه رویکردهای تدریس^۱ اساتید (متغیر پیش‌زمینه‌ای)، رویکردهای یادگیری^۲ (متغیر فرآیندی) و عملکرد تحصیلی^۳ (متغیر محصول) مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱-۲- بیان مسئله

یکی از مؤلفه‌های کیفیت در نظام آموزش عالی، کیفیت فرایند تدریس- یادگیری می‌باشد که ماهیت این مؤلفه، به کیفیت یاددهی و عملکرد یادگیری بستگی دارد (گاریسون^۴ و همکاران، ۱۹۹۵). پیشرفت و عملکرد یادگیرندگان تحت تأثیر عوامل متعددی نظیر استعداد تحصیلی، هوش عمومی، توانایی فراگیران، ساختار کلاس درس، راهبردهای خودتنظیمی، آموزش معلمان و انگیزش یادگیرندگان می‌باشد. این عوامل و متغیرها چنان در کنش متقابل با یکدیگرند که تعیین نقش و سهم هر یک به دشواری امکان‌پذیر است. با این وجود، تحقیقات نشان می‌دهند که در بین این عوامل، عوامل آموزشی و فردی با ماهیت شناختی و اجتماعی بیشترین تأثیر را بر عملکرد تحصیلی دارند (کیت و کول^۵، ۱۹۹۲ و لفرانسوا^۶، ۱۹۹۷؛ به نقل از

1. Teaching approaches
 2. learning approaches
 3. academic performance
 4. Garrison
 5. Kit & Cool
 6. Lefranswa

رهنما و عبدالملکی، ۱۳۸۸). بازده یادگیری (پیامدهای یادگیری) مورد نظر در مدل بیگز که در مطالعه حاضر، عملکرد تحصیلی می‌باشد، حاصل تعامل بین دو مؤلفه «پیش‌زمینه‌ای» و «فرآیندی» است. مؤلفه پیش‌زمینه‌ای شامل عامل مربوط به فراگیران و بافت آموزشی است. متغیر رویکردهای تدریس اساتید یکی از متغیرهای مورد بررسی در این مطالعه است که عامل مربوط به بافت و موقعیت آموزشی است و با فراگیران نیز در ارتباط می‌باشد.

در مطالعه‌ای، رویکردهای تدریس اساتید توسط تریگول، پروسر و تایلور^۱ (۱۹۹۴) مورد بررسی قرار گرفت. تریگول و همکاران دو رویکرد تدریس استادمحور و دانشجومحور را پیشنهاد کردند. در همین راستا، کنن و نیوبل (۱۳۸۶) معتقدند که رویکرد دانشجومحور، اصطلاح وسیعی است که برای توصیف شیوه‌هایی از تفکر در باره‌ی یاددهی و یادگیری به کار می‌رود که بر فعالیت و مسؤولیت دانشجو در یادگیری بیش از محتوا یا آنچه استادان باید انجام دهند، تأکید می‌کند. استادانی که معتقدند شغلشان پوشش دادن موضوع درس به صورت سیستماتیک از طریق انتقال اطلاعات به دانشجویان است، به احتمال زیاد رویکرد یادگیری سطحی را در میان دانشجویان تشویق می‌کنند. از طرف دیگر، اساتیدی وجود دارند که آنچه را دانشجویان انجام می‌دهند و کیفیت بازده‌های یادگیری را که منتج از فعالیت دانشجوست، مهمتر از پوشش موضوع درس قلمداد می‌نمایند. چنین استادانی که تدریسشان را دانشجومحور توصیف می‌کنند، احتمالاً کمتر دانشجویان را به سمت رویکرد سطحی سوق می‌دهند (کنن و نیوبل، ۱۳۸۶: ۳۴). بنابراین هدف رویکرد دانشجومحور این است که اهداف آموزشی مورد نظر تحقق یافته و دانش‌آموخته‌ی توانمندی از نظر علمی و عملی به جامعه تحویل داده شود. همچنین در این رویکرد به نیازها و توانایی‌های فراگیر توجه می‌شود و دانشجویان در فعالیت‌های آموزشی فعالانه شرکت نموده و مسؤولیت یادگیری را به عهده می‌گیرند (موسائی‌فرد و امینی، ۱۳۸۸). ولی در رویکرد استادمحور، استاد نقطه اتکای دانشجوست و به او فرصت تفکر که امری ضروری در یادگیری است، داده نمی‌شود (مهدی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۶). در این رویکرد از خلاقیت ذهنی دانشجویان استفاده کافی نمی‌شود، نحوه یافتن پاسخ به مشکلات علمی حین تحصیل و بعد از فارغ‌التحصیلی به آنان

---

¹ Trigwell & Prosser & Taylor

آموخته نمی‌شود، بنابراین در صورت برخورد دانشجویان با کوچک‌ترین مشکل علمی، شغلی و یا موضوعات جدید، قادر به حل آن‌ها و یافتن پاسخ لازم نخواهد بود (موسائی‌فرد و امینی، ۱۳۸۸).

مؤلفه دوم الگوی بیگز، مؤلفه فرآیندی است که در آن فعالیت‌های متمرکز بر یادگیری مورد توجه است. در مطالعه حاضر، رویکردهای یادگیری به عنوان متغیر فرآیندی در نظر گرفته شده است. رویکردهای یادگیری، فعالیت‌های ذهنی هستند که فراگیران در هنگام مطالعه به کار می‌برند تا بتوانند به طور مؤثرتری در دریافت، سازمان‌دهی، یا به خاطر آوردن اطلاعات از آن‌ها استفاده نمایند (پارک^۱، ۱۹۹۵). منابع فراوانی در مورد رویکردهای یادگیری در دسترس است. بر اساس این متون دو رویکرد اساسی عمیق^۲ و سطحی^۳ برای یادگیری در آموزش عالی وجود دارد؛ (دیسث^۴، ۲۰۰۳ و داف^۵ و همکاران، ۲۰۰۴). اصطلاحات رویکردهای یادگیری عمیق و سطحی ابتدا توسط مارتون و سالجو^۶ (۱۹۷۶) مطرح شد که در برخی از متون علمی، رویکردهای مطالعه^۷ نیز نامیده شده‌اند (پرت-ساللا^۸، ۲۰۱۰؛ فن^۹، ۲۰۰۹؛ واگ^{۱۰}، ۱۹۹۹؛ تیت و انتویستل^{۱۱}، ۱۹۹۴؛ به نقل از بالانتین^{۱۲} و همکاران، ۲۰۰۸). در همین راستا، تحقیقاتی که توسط رامسدن و بیگز^{۱۳} (۱۹۸۷) صورت گرفت، رویکرد سومی به نام رویکرد راهبردی^{۱۴} یا پیشرفت مدار^{۱۵} نیز شناخته شد (اسنلگرو^{۱۶}، ۲۰۰۴). دانشجویان با استفاده از این رویکرد و با مطالعه سازماندهی شده و مدیریت زمان، حداکثر تلاش را برای کسب موفقیت و نمرات عالی به کار برده و انگیزه پیشرفت بالایی دارند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که رویکردهایی که دانشجویان در فرایند یادگیری خود انتخاب می‌کنند، پیامدهای یادگیری را تحت تأثیر قرار می‌دهند و رویکرد یادگیری عمیق انتخاب شده توسط دانشجویان با عملکرد یادگیری و

---

1. Park

2. deep learning

3. surface learning

4. Diseth

5. Duff

6. Marton & Saljo

7. studying approaches

8. Prat-sala

9. Phan

10. Waugh

11. Tait & Entwistel

12. Ballantine

13. Ramsden & Biggs

14. strategic approach

15. achieving approach

16. Snelgrove

پیامدهای یادگیری با کیفیت بالا مرتبط است (تریگول و پروسر، ۱۹۹۱). بنابر این آگاهی دانشجویان از فرایند یادگیری خویش و استفاده از رویکرد مطلوب و مؤثر یادگیری برای کسب موفقیت لازم است.

رویکرد عمیق با هدف درک واقعی مطالب به کار می‌رود و باعث یادگیری معنادار و طولانی مدت می‌شود. در مقابل، رویکرد سطحی به حفظ مطالب به کمک راهبرد یادگیری طوطی‌وار می‌پردازد و به درک معنای مطالب نمی‌انجامد. انگیره اصلی در این رویکرد، ترس از شکست است (شکری و همکاران، ۱۳۸۵). در مدل انتویستل و تیت (۱۹۹۶) رویکرد عمیق با انگیزش درونی برای یادگیری، رویکرد سطحی با ترس از شکست و رویکرد راهبردی با انگیزه پیشرفت همراه است.

رویکردهای یادگیری یکی از عوامل مؤثر بر عملکرد و موفقیت تحصیلی فراگیران می‌باشد که خود نیز تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله رویکردهای تدریس و روش‌های آموزشی قرار دارد (آگوست- بردی^۱، ۲۰۰۵؛ دیست، ۲۰۰۳). همچنین در مطالعات متعدد، تأثیر فضا و جو آموزشی (ویلسون^۲، ۲۰۰۵؛ تریگول و پروسر، ۱۹۹۱)، تأثیر شیوه‌های ارزشیابی (لانگ^۳ و همکاران، ۲۰۰۸)، تأثیر نقشه مفهومی (آگوست- بردی، ۲۰۰۵)، بر رویکردهای یادگیری مورد بررسی قرار گرفته است.

پژوهش‌های متعددی از جمله شکری و همکاران (۱۳۸۵)، پیرمحمدی و همکاران (۱۳۸۹)، راستجو (۱۳۹۰)، ژانگ^۴ (۲۰۰۰)، بیرنه^۵ و همکاران (۲۰۰۲) داف و همکاران (۲۰۰۴)، و انگلیش^۶ و همکاران (۲۰۰۴)، به بررسی رابطه میان رویکردهای یادگیری با عملکرد تحصیلی پرداخته‌اند که نشان دهنده رابطه مثبت و معنی‌دار بین رویکرد عمیق با عملکرد تحصیلی و همبستگی منفی بین رویکرد سطحی با عملکرد تحصیلی می‌باشد. البته محققان اندکی از جمله دیست و مارتینسن^۷ (۲۰۰۳)؛ به نقل از پترز^۸ و همکاران، (۲۰۰۷) رابطه مثبت و معناداری بین رویکرد عمیق مطالعه با پیشرفت تحصیلی پیدا نکرده‌اند. این افراد دلیل

---

1. August-Brady

2. Wilson

3. Leung

4. Zhang

5. Byrne

6. English

7. Diseth & Marthinsen

8. Peters

فقدان این رابطه را حجم زیاد برنامه درسی در جهت نحوه امتحاناتی که بیشتر خواستار یادآوری و بازتولید مواد آموزشی برای کسب نمرات بالاتر می‌باشد، گزارش نموده‌اند (راستجو، ۱۳۹۰). همچنین در این زمینه پژوهشگران دیگری از جمله انتویسل، تیت و مک‌کانی^۱ (۲۰۰۰؛ به نقل از ملت، ۱۳۸۸) به تأثیر بافت (موقعیت و شرایط یادگیری) بر رویکردهای یادگیری و پیشرفت تحصیلی اشاره کرده‌اند. به عبارت دیگر آنها نقش تقاضاهای موقعیتی را در مطالعه رابطه بین رویکردهای یادگیری و پیشرفت تحصیلی تعیین‌کننده دانسته‌اند. انتویسل و رامسدن^۲ (۱۹۸۳)، معتقدند که رویکردهای تدریس اساتید یکی از خصوصیات مربوط به زمینه و موقعیت یادگیری است که مرتبط با رویکردهای یادگیری می‌باشد. بنابراین یادگیری زمانی اثربخش خواهد بود که استادان فرصت‌هایی را در اختیار دانشجویان قرار داده تا یادگیرندگان با استفاده از مهارت‌های فکری و فرآیندهای استدلالی به تجزیه و تحلیل آموخته‌هایشان پرداخته و از طریق فرآیند بسط و اصلاح دانش به درک و فهم عمیق برسند (آقازاده، ۱۳۸۸). همین‌طور، سیون^۳ و همکاران (۲۰۰۰) اظهار نموده‌اند چنانچه محیط یادگیری به گونه‌ای باشد که دانشجویان به طور فعالانه در فرآیند یادگیری خویش درگیر شوند، پیامدهای مطلوبی از جمله افزایش در رویکرد عمیق را نشان می‌دهند. بنابراین فراهم کردن شرایطی که ضمن افزایش تمایل دانشجویان به تفکر تحلیلی و انتقادی، منجر به استفاده دانشجویان از رویکرد عمیق یادگیری و ارتقای سطح کیفی یادگیری شود، باید در آموزش عالی مورد توجه قرار گیرد (راستجو، ۱۳۹۰). در همین راستا، تحقیقات نشان می‌دهند که هر چه رویکرد تدریس اساتید با رویکرد یادگیری دانشجویان بیشتر مطابقت داشته باشد نمره و معدل دانشجویان بالاتر بوده (دون^۴ و همکاران، ۱۹۹۵) و از انگیزه‌ی بیشتری برای یادگیری برخوردار خواهند شد (ماتو^۵، ۲۰۰۱).

با توجه به آنچه ذکر شد، هر چند پژوهش‌های مختلفی به بررسی رابطه رویکردهای یادگیری و عملکرد تحصیلی پرداخته‌اند، اما پژوهشی که رابطه رویکرد تدریس اساتید و رویکرد یادگیری دانشجویان را با عملکرد تحصیلی بسنجد، در ایران یافت نشد و نیاز به پژوهشی که روابط این متغیرها را با یکدیگر مورد

---

1 . Tait & Maccany

2 . Entwistle & Ramsden

3 . Sivan

4 .Dunn

5 . Matthew